

A. WISTING

FAMILIEN
ANKER

ARVEN

1.

Christiania, 1738

Femtenårige Karen Elieson hadde aldri sett et vakrere rom. Skinnen fra seks store krystall-lysekroner badet rådhusets ballsal i glitrende gullglans. Magien ble forsterket av vegg høye speil som reflekterte flammene fra mange titalls kandelabre. Hun så røyk og damp stige opp og sno seg langs søylene til kapitlene under himlingen. Men det var det som foregikk på gulvet som opptok henne. Foran Karen danset Christianias kvinner og menn til orkesteret som spilte på en opphøyd scene i enden av ballsalen. Musikken som fylte rommet, var melodios og rytmisk. Hun merket at tonene påvirket både henne og kvinnene i praktfulle, fargerike kjoler som beveget seg i takt med musikken. De voksne damene hevet hodet selvsikkert, mens ungjentene konsentrerte seg om å følge mønsteret i dansen. Karen kunne knapt forestille seg hvor flau hun ville blitt om hun ikke hadde klart trinnene. Foreløpig mente faren hun var for ung til å danse, men til den store julefesten i Collettgården om tre måneder skulle hun være på gulvet. Moren hadde allerede begynt å øve med henne. Det var mye som skulle terpes, slik at bevegelsene ble naturlige og fulgte musikken.

Det gikk et dempet sus gjennom salen da de to rekkene av menn og kvinner møttes på midten av gulvet for å finne en partner. For Karen var det sjokkerende å se byens voksne oppføre seg så fritt og uhemmet. Blikk møttes uten å vike. Hender berørte hverandre uten den sedvanlige bluferdigheten – kroppskontakt lot til å være dansens mål. Den ellers så forbudte intimiteten både forskrekket og tiltrakk henne.

Hun kjente at hun rødmet og var glad hun sto lent inn mot veggen bak de eldste, som nippet portvin ved bordene nærmest dansegulvet. Frilyntheten var av en annen verden enn den regelstyrte hverdagen. En verden Karen hadde drømt om og lengtet etter siden foreldrene lovt henne at hun skulle få delta på byens store høstball.

«Du er snart voksen,» hadde moren sagt da hun for en uke siden hjalp Karen inn i den skreddersydde kjolen av lyseblå silkebrokade og dobbelt knappesett, blondekrage og hvite rysjekanter. Den smale, innsvingte midjen over det vide skjørtet skulle understreke at datteren var blitt kvinne. Karen merket at forholdet til moren, eller Kassie, som hun kalte henne, hadde vokst seg nærere under forberedelsene til ballet.

I barndommen hadde hun av og til vært redd for Kassie. Ikke fordi hun var slem, morens godhet hadde stort sett gjort barneårene lyse og varme. Men plutselig kunne hun skifte ham. Da minnet hun om en streng guvernante og etablerte regler som bare gjaldt for Karen og ikke for de jevngamle brødrene. Selv barnepikene hadde reagert på forskjellsbehandling.

Karen hadde ridd bedre enn eldre gutter i nabolaget siden hun var ni. Hun hadde elsket å ri fra det øyeblikket faren begynte å ta henne med til ryttergården bak Akershus festning. Først fikk hun bare se på kavaleristene som fikk de vakre hestene til å lystre sin minste kommando. Så hadde faren løftet henne opp og latt henne sitte foran ham i salen. Etter hvert lot han henne ri alene.

Å sitte på hesteryggen ga Karen en følelse av å være dronningen av Danmark-Norge, høyt hevet over broren Morten. Spesielt når hun selv fikk lov til å holde i tømmene og styre den sorte hingstens bevegelser. Enda bedre var det om kavaleristene som sto ved ridehuset i sine røde uniformer, snudde seg og applauderte. Da var hun virkelig en dronning!

Alt hadde gått fint inntil den ene gangen hun i et overmodig øyeblikk slapp hesten i hurtig trav og falt av. Det verste var ikke skrubbsårene, men at moren forbød henne å ri mer. Bak forhenget mellom salongen og forstuen hadde Karen tyvlyttet og hørt Kassie bebreide faren. «Min datter skal ved gud ikke oppdras som en gutt!» freste hun.

Etter det ble forholdet til moren mindre nært. Det var som om en

usynlig mur hadde oppstått mellom dem. Karen syntes det hadde vart i en evighet. Om det var hun selv som hadde vært trassig eller om det var morens stahet, hadde hun ikke tenkt så mye på, men nå opplevde hun det som om Kassie angret og forsøkte å nærme seg henne igjen. Det var som om høstballet hadde fått moren til å innse at hun snart var kvinne, moden til å giftes bort. Som om deres tilmålte tid sammen nærmet seg slutten. Var det derfor Kassie hadde insistert på å få sydd den kostbare kjolen til ballet? Eller var det for å vise byen at datteren som lekte og red som en gutt, var blitt kvinne?

Da Karen sto og trippet i sengekammeret mens moren rettet på silkestoffet i nakken, hadde det plutselig kjentes som om kjolen satt akkurat slik den skulle. Selv det trange livet ble behagelig.

Kassie hadde tatt noen skritt tilbake og bedt henne snu seg mot henne. Hun så lenge på Karen før hun endelig sa:

«Du ... du er så vakker.»

Karen merket at morens stemme ble skjelvende og grøtet.

«Jeg kan ikke hjelpe for det, du er tross alt min kjæreste datter,» unnskyldte moren seg og gned vekk en tåre fra øyekroken. Karen merket at hun ble rørt selv. Hun gikk bort til moren og omfavnet henne.

«Gå ut og vis den til far,» sa Kassie og løsrev seg fra omfavnelsen. Karen trippet opprømt ut av soverommet, gjennom entreen og inn i salongen, der faren satt innhyllet i tobakksrøyk med en tykk bok mellom hendene.

«Se her!» sa hun og gjorde en piruett før hun stilte seg opp foran ham med hendene foldet over livstykke. Karen visste at foreldrene hadde diskutert det trange livet og tettsittende skulderpartiet. Københavnmoten passet kanskje ikke i Christiania, mente faren, men Kassie hadde vært uenig. Karen var glad moren hadde fått siste ord.

Faren la fra seg boken og tok langpipen ut av munnen. Han så forbløffet på datteren. Moren kom ut og stilte seg bak Karen.

«Hva synes du, Iver Elieson? Var det verdt de kostbare stoffene?» spurte hun.

«Den er et mesterverk,» utbrøt han. «Unnskyld, det er du som er mesterverket, kjære Karen,» korrigerste han seg selv.

Karen smøg seg langs veggen for å komme nærmere orkesteret som akkompagnerte dansen. Hun hadde aldri følt seg så vakker som på dette høstballet. Det kjentes som om kroppen hadde ventet hele livet på denne anledningen til å slå ut i full blomst. Allerede ved ankomsten til ballet, der faren presenterte henne for byens viktigste familier, hadde hun merket de beundrende blikkene fra både menn og kvinner. Som om hun var en diamant kjøpmann Iver Elieson og Kassie Leuch pakket ut for første gang. Uslipt, uskyldsren og uhyre verdifull. Snart moden for å knytte bånd som sikret familien makt og velstand. Moren hadde innprentet henne hva som var forventet. Men Karen ensat ikke regler og formaninger i kveld. Hun var ute av syne for foreldrene og nærmet seg musikerne på den opphøyde scenen.

Sekstetten, som besto av cembalo, fire strykere og fløyte, lot tonene strømme ut i rommet. Ufattelig vakkert, syntes Karen. Selv om det var byens egen stadsmusikant som ledet ensemblet, var det en ung fiolinist som stjal oppmerksomheten. Bevegelsen i guttens svartkledde skikkelse startet i buestrøkene og forplantet seg videre gjennom en lang, mager kropp. Han lukket øynene og ga inntrykk av å være i en musikalsk transe. I et hurtig parti løsnet håret fra sløyfen i nakken og falt ned foran ansiktet. Innlevelsen bidro til den ladede stemningen i salen og fyrte oppunder dansernes dampende intimitet.

Karen hadde fått med seg bysladderer om den talentfulle William Rømer. En fattiggutt fra København som tryllet fram så vakre toner på fiolinen at han fikk spille ukentlig på slottet for kongen og dronningen. Ryktet fortalte at han hadde spilt seg helt inn i dronningens private gemakker. Karen ville ikke mene noe om sladderer, men dagen før ballet ville tilfeldighetene ha det til at hun krysset gaten like foran Rømer. Det var utenfor teatersalen der musikerne pleide å øve. På vei inn i farens vogn klarte hun ikke å la være å snu seg etter ham. Hun forsto at den høye, sortkledde gutten var musikeren alle snakket om. Også da hadde det mørke håret hengt løst, slik hun visste at bare kunstnere kunne tillate seg. De halvslitte klærne understreket inntrykket av uvøren likegyldighet. Han var annerledes. Kanskje var det derfor Karen følte seg så tiltrukket av ham.

Idet stadsmusikanten annonserte kveldens siste nummer, en menuett, stilte hun seg inntil veggen nærmest scenen. Dansen tillot enkelte muligheter for lett berøring, noe også publikum lot til å sette pris på. Applausen hadde knapt lagt seg før William Rømer innledet med et melodiosøt og pulserende tema som antydte hva som var i vente. En etter en sluttet cello, bass og cembalo seg til og dannet det rytmiske fundamentet. Fløyten kompletterte lydbildet. Hvert instrument fikk sine fortjente ovasjoner, og snart gynget gulvet under dansen. På toppen skinte Rømers toner på en måte Karen aldri tidligere hadde hørt. Hun nøt synet av fingrene som løp hurtig over fiolinhalsen og det lange håret som svingte seg uhemmet i takt med buestrøkene. Da han plutselig møtte blikket hennes, fortet Karen seg å se ned. Da hun gløttet stjålent opp igjen, hang blikket hans fortsatt på henne. Han slapp det først da han brått slo an den siste tonen.

Karen holdt seg i bakgrunnen mens ballgjestene trakk pusten og satte seg ned til samtaler. Først da hun så foreldrene gå inn i en av de mindre salongene sammen med andre par, forlot hun plassen sin. Slik hun kjente faren, var han allerede i gang med å selge et parti krydder eller juveler fra Nederland, selv om det var trelast som var hovedgjeskten. Moren kom til å vie all sin oppmerksomhet til byens ledende kvinner. Det ville gå en tid før de kom på å spørre etter henne.

Karen gikk over det tomme dansegulvet og listet seg ned den utvendige trappegangen til gårdsplassen. Det var som om en pirrende, usynlig kraft trakk henne mot musikernes garderobes i underetasjen. Hun smøg seg inn gjennom en åpen dør og ned noen trappetrinn før hun ble stående i en korridor som ledet til bakhagen. Frisk luft trakk inn og fordrev en svak eim av mugg. Korridoren var mørk, men høstkvelden sendte fortsatt lys gjennom en rekke små blyglassvinduer i ulike farger. Hun ble stående og fordøye inntrykkene. Stillheten ble brutt av at en dør gikk opp bak henne. Hun snudde seg, men i mørket kunne hun ikke skjelve annet enn at skikkelsen nesten berørte himlingsbjelkene med hodet. Først da han trådte inn i lysskinnet, gjenkjente hun ham: William Rømer. Han stanset et par meter fra henne.

Karens hjerte hadde aldri slått så hardt, og hun visste ikke hva hun

skulle si. Selv om hun hadde fulgt etter musikerne i håp om å treffe ham, var hun ikke forberedt på at de brått skulle stå ansikt til ansikt. Å oppholde seg alene med en fremmed mann var dessuten strengt forbudt for en ung pike, Karen syntes hun kunne høre morens advarende stemme: «Det finnes regler som ikke *kan* brytes.» Et øyeblikk vurderte hun å snu og løpe opp trappen igjen. Det ville være enkelt, og ingen ville noensinne få vite at hun med vitende og vilje hadde oppsøkt musikernes kvarter. Men noe holdt henne igjen. Var det fordi fiolinistens ro sto i så sterk kontrast til den utemmede, følelsesladde framtoningen han hadde på scenen? Å bli værende følte både trygt og farlig på én gang. De ble stående tause mens hun prøvde å finne noe å si. Øvingen i konversasjon som hadde vært nyttig da foreldrene introduserte henne for byens viktige familier noen timer tidligere, kjentes verdiløs.

«Det er en ære å få møte Dem,» stotret hun fram. «De spiller godt ...»

«Takk,» sa Rømer rolig.

Den ene munnviken hans trakk seg opp i et halvt smil. Stemmen var dyp og ganske annerledes enn hun hadde forestilt seg. Den passet bedre til en fyldig, voksen mann enn den langlemmede, slanke guttekroppen.

«Får jeg tillatelse til å komme nærmere?» spurte han.

«Ja ... De har min tillatelse,» svarte hun og nikket lett.

Rømer kom mot henne, nå så hun at han holdt et vinglass i den ene hånden.

«Vi har støtt på hverandre ... det var vel i går, utenfor teateret,» sa han.

«Ja, da jeg var på vei inn i vognen.»

Svaret kom litt for raskt, og hun angret umiddelbart iveren.

«Og der oppe, ved scenen,» fortsatte han og gjorde et kast med hodet. «De setter pris på musikk?»

Karen nikket. Hun bestemte seg for å la ham føre samtalen.

«La meg få presentere meg. Jeg er William Rømer fra København, musiker med kongens godkjenning og tillatelse til å spille i hele riket,» sa han og bukket teatralisk så vinen skvatt ut av glasset. «Kall meg bare William.» Hun måtte le av den klønete gesten.

«Og hvem er det jeg har foran meg?» spurte han mens han tørket vekk vinsølet fra jakkeermet.

«Karen Elieson fra Christiania, datter til kjøpmann og justisråd Iver Elieson og Kassie Monsdatter Leuch,» svarte hun høytidelig. Huslæreren hadde lært henne at foreldrenes posisjon i byen fortalte hvem hun var.

Nå var det William som smilte. «Jeg kjenner verken Christiania eller dem som bor her, ut over stadsmusikanten,» sukket han. «Dette er min første reise utenfor Danmark.» Han tømte vinglasset og plasserte det i karmen under blyglassvindue.

«Folk sier De har spilt for kongen?» spurte Karen. Hun måtte spørre, det var det alle snakket om i byen.

«Jo visst, jeg har spilt på slottet i København – til dans og messer for majesteter, hoff og prester. Å spille er det eneste jeg kan, uten fiolinen er jeg ingenting. Den er som en forlengelse av kroppen min.» Han gjorde et opphold, som om han ventet på at hun skulle si noe, men Karen visste ikke hvordan hun skulle forholde seg til åpenhjertigheten.

«Jeg kommer fra en fattig familie,» fortsatte han i en mer alvorlig tone. «En som Dem burde ikke snakke med en som meg.»

«En som meg, hvorfor sier De det?» spurte Karen.

«Jeg så vognen De gikk inn i. Den var finere enn de som kjører inn slottsportene i København. Dere er rike, og rykter sprer seg raskt i småbyer. Jeg vil ikke skape problemer for Dem.»

«Jeg bestemmer selv hvem jeg vil snakke med,» sa Karen kjekt. Var hun ikke snart voksen? Hadde ikke foreldrene oppmuntret henne til å tenke fritt? Igjen ble de stående tause. Hun møtte det granskende blikket hans uten å vike, det kjentes som om stillheten hadde fått en ny, ladet energi. Pusten hans var den eneste lyden hun hørte.

«De er vakker, Karen Elieson,» sa William dempet, nesten hviskende.

Karen rygget ikke tilbake da han gikk tett inntil henne. Heller ikke da hun kjente hånden hans berøre skulderen og gli sakte nedover silkestoffet på ermene. Hun følte en blanding av sitrende spenning og kald

frykt. Blodet dunket i årene på en måte hun aldri før hadde kjent. Hun la hodet mot brystet hans og kjente den varme pusten mot håret. Williams hender fant veien om livet hennes.

«Hvordan er kongen?» spurte hun plutselig.

«Motbydelig,» hvisket han uten å slippe henne. «Kongen drikker, omgir seg med horer og bryr seg lite om musikk ... men dronningen er annerledes, hun forstår seg på kunst.»

Karen så forbløffet opp på ham, som om han hadde sagt noe uhørt. Blikket som møtte hennes, ulmet. Han løsnet grepet om livet og strøk henne over ryggen. Fingrene hans rørte ved den bare huden i nakken så hun fikk ilinger gjennom kroppen. Hun lukket øynene og så for seg at Rømers fingertupper framkalte guddommelige toner på slottet i København. Det var som om berøringen koblet henne til noe mye større enn henne selv. Til den forlokkende drømmen om København, der Herrens eneveldige hersker og hans dronning styrte rikene. Samtidig var det noe i henne som fortalte at dette var galt. Hun forsøkte å ta et skritt tilbake, men William holdt henne i et fast grep.

«De må slippe,» sa hun.

Blikket hans lyste av overrasket skuffelse.

«Selvfølgelig, unnskyld min frimodighet, Karen Elieson. Unnskyld,» gjentok han skamfullt. Idet William slapp grepet, trådte en skikkelse ut av mørket bak ham. Karen visste ikke hvor lenge skikkelsen hadde stått der. Synet sendte iskalde støt nedover ryggen.

«Hva gjør du med henne?» snerret en hissig mannsstemme.

William nudde seg brått mot mannen. I forskrekkelsen skjøv han Karen hardt vekk fra seg. Hun vaklet og mistet balansen da skohælene satte seg fast i kjoleslepet. Lyden av spjærende silke akkompagnerte et baklengs fall mot trappen. Bakhodet traff det laveste trinnet, og hun ble liggende hjelpeløs på ryggen med kjolen revnet opp til livet. En stikkende smerte spredte seg i nakken, men hun forsøkte å holde øynene åpne.

Mannen som trådte ut av skyggen, var kort og bred. Karen syntes han liknet en av stallkarene hun hadde sett ved den danske forlegningen på Akershus. Han gikk resolutt mot William, som lot seg overmanne

uten motstand. Mannen låste armene hans i et fast grep bak ryggen og snudde Rømer vekk fra Karen. En annen mann kom ut av mørket, denne var høyere og eldre enn den første. Han stanset foran William og kastet et blikk på Karen.

«Gudskjelov, kan De hjelpe meg opp?» Karen strakk håpefullt ut armen.

I stedet for å hjelpe henne løftet mannen en trestokk med en metallbeslått tupp opp foran Rømers ansikt og lot tuppen berøre hake-spissen hans.

«Slipp meg løs, det er en misforståelse,» sa William. Stemmen var hes og skjelvende.

Karen kunne høre at han var livredd. Den eldre mannen tok et skritt tilbake og ble stående uttrykksløs foran Rømer. Så hevet han plutselig stokken og slo ham i ansiktet med full kraft. Slaget sendte Rømer ned på knærne.

Det uventede slaget lamslo Karen. Hun hadde aldri sett noe som liknet brutaliteten som utspilte seg foran henne. Vold var ikke hverdagskost i byen, det var noe som skjedde blant tilreisende i forstedene. William snudde seg mot henne. Blodet strømmet fra munnen. Det bedende blikket ga inntrykk av at han trodde det sto i hennes makt å stanse mennene. Men Karen fikk ikke ut et ord.

«Du skal aldri spille mer!» hveste den eldre mannen på dansk. Kroppsspråket ga Karen et bestemt inntrykk av at han var offiser, byen krydde av danske militære. «Få ham ned på gulvet,» kommanderte han.

Den yngre mannen gjorde som han ble bedt om, presset William ned mot gulvet og satte seg tungt på ryggen hans. Venstrearmen ble tvunget opp bak ryggen i et jerngrep. William hylte av smerte og kjempet forgjeves med å løsrive seg. Samtidig tok den eldre tak i høyrearmen hans og dro den ut fra kroppen. Mannen på ryggen låste den i en vinkelrett posisjon.

«Hold den godt fast,» kommanderte den eldste mens han fant en løsteglstein som han dyttet inn under Williams håndledd. Så plasserte han rolig støvelen der underarmen lå i spenn mellom steinen og gulvet.

«Nei, vær så snill ... dere misforstår ... han har ikke gjort meg noe!»

skrek Karen mens tårene presset på. Hun forsøkte å reise seg, men kroppen nektet å lystre.

William Rømers hese smertehyl skar gjennom gangen da offiseren stampet den tunge militærstøvelen ned med full kraft. Han flyttet teglsteinen og gjentok behandlingen. Stillheten etterpå tydet på at William hadde besvimt.

«Han har ikke gjort meg noe,» gjentok Karen gråtkvalt. Hun kjente smaken av de salte tårene som trillet nedover kinnene og traff leppene.

«Så hva var det da som foregikk her? Er De bare et løsaktig kvinnfolk? En hore som lar hvem som helst slippe til?» hveste den eldste. Han tok vekk steinen under Williams arm og så på Karen. Blikket ble brått mer forsonende og stemmen mykere.

«Vi så med egne øyne hva han var i ferd med å gjøre mot Dem, frøken Elieson. De er ikke den første han har tatt seg friheter med.»

Han snudde seg og gikk mot utgangen til bakhagen. Mannen som satt over Williams rygg, reiste seg og fulgte etter. Før han gikk ut døren, stanset han og vendte seg mot Karen.

«De vet hva De har å fortelle hvis De ikke vil at Deres rykte skal være ødelagt. Da vil ingen mann noensinne røre ved Dem.»

Han lukket døren bak seg og etterlot Karen i mørket. Hun krabbet bort til Williams urørlige kropp, øynene var lukket som om han sov. Høyrehånden lå så forvridt at den ikke lenger syntes å henge sammen med resten av armen. Den ville aldri kunne føre buen over strengene igjen, tenkte Karen. At alt dette hadde begynt med hennes dragnings mot det forbudte, var ikke til å bære.

Hun satte seg på kne og strøk ham over håret. Kanskje var det bare innbilning, men hun syntes han åpnet øynene. I det samme hørte hun faren rope.

«Karen? Karen?»